

A Szemle hozadéka a magyar nyelvészetben*

MIKLÓS KONTRA

The Role of Fórum Társadalomtudományi Szemle in Hungarian Linguistics

Keywords: Hungarian bilingualism in the Carpathian Basin; language shift in Vághosszúfalu; Dlhá nad Váhom; pluricentricity of the Hungarian language; Hungarian language cultivation; linguistics and politics; linguistic genocide in Hungary; Károly Tóth; István Lanstyák; Zsuzsa Gál

DOI: <https://doi.org/10.61795/fssr.v27y2025i1.06>

1. Történeti visszatekintés dióhéjban

A *Fórum Társadalomtudományi Szemle* eddigi 25 évfolyama nyelvészeti hozadéknak áttekintését azzal célszerű kezdenem, hogy dióhéjban áttekintem a határon inneni (szlovákiai) és határon túli (magyarországi) magyar nyelvészet főbb vonásait, 1985-től kezdve. A magyar szociolingvisztikai kutatások 1985-ben kezdődtek, az MTA Nyelvtudományi Intézetének Élőnyelvi Osztályán. 1991-ben jelent meg a *Tanulmányok a határainkon túli kétnyelvűségéről* c. kötet (Kontra szerk. 1991), benne Lanstyák István 62 oldalas tanulmányával a magyar nyelv 1918 és 1991 közötti helyzetéről Csehszlovákiában. (Lanstyák 1991) Négy évvel később, 1995-ben Lanstyák elég nagy riadalmat keltett az akkori vezető magyar nyelvészek némelyikében, amikor megjelentette A magyar nyelv központjai c. tanulmányát a *Magyar Tudomány*ban. Ugyanebben az évben sikerrel pályáztunk a prágai Research Support Scheme-nél a Kárpát-medencei magyar kétnyelvűség kutatására (lásd Kontra 1999), és 2000-ben már könyvsorozatunk harmadik tagjaként jelent meg Lanstyák A magyar nyelv Szlovákiában c. kötete. A *Szemle* első száma az előző évben látott napvilágot.

Tudnunk kell még, hogy a magyar nyelvészetben a 20. század végéig a leírások kizárólag a kodifikált standard változat vagy a nyelvjárások leírásai voltak. A ma használatban levő magyar nyelvtanok néha a magyarországi felnőttek felét, néha náluk is

* A Fórum Intézet székházában 2024. június 14-én *Tudomány magyar kisebbségi közegben* címen megrendezett konferencián elhangzott előadás szerkesztett változata. Az előző, Gráfik Imre tanulmánya is innen származik – a szerk. megj.

több magyart ignorálnak, ugyanakkor a jó mai leírások immár a kb. 12 millió Kárpát-medencei magyar nyelvének leírásai. (Kontra 2022a, 2022b)

2. Szempillantás a Szemlére

A *Szemle* nyelvészeti cikkeinek üdítően széles a tematikája. Magyarországi folyóiratokhoz képest szinte szemképráztató, amiről, amikről ezek az írások szólnak. Csak vaktában említek néhány témát és tanulmányt az utóbbi tíz évből: Nyelvideológiák és iskolai tájképek a határon túli magyar tan nyelvű iskolákban (Petteri Laihonon, 2023/1. szám), A nyelvi jogok az oktatásban és a közigazgatásban a Karta Szakértői Bizottságának jelentései tükrében (Csernicskó István és Tóth-Orosz Enikő, 2021/1), Magyarul a tárgyalóteremben: A magyar nyelv használata az első Csehszlovák Köztársaság bíróságain (Simon Attila, 2017/4), A szenci ő-zés tegnap és ma (és holnap?) (Kožík Diana, 2006/3), Filozófia és nyelv – a filozófia nyelve: Két reformkori magyar filozófus nyelv-szemlélete (Erdélyi János és Szontagh Gusztáv) (Mester Béla, 2020/3), A kétnyelvűség mint üzleti érdek (Hires-László Kornélia–Horzsa Gergely–Letenyei László, 2019/4), A keresztnévdivat változása Szlovákiában (Bauko János, 2017/2), Vállalkozói kétnyelvűség Komáromban (Tokár Géza, 2016/1), Nyelvről és nyelvet érintő kérdésekről alkotott elképzelések az Új Szó lapjain 1949 és 1999 között (Sebők Szilárd, 2015/4), A standardizálás mint nyelvalakító tevékenység (Lanstyák István, 2015/2), A szabadság és a nyelv szabadság (Öllös László, 2014/2).

Mit keveslek a *Szemlé*ben? Jó lenne, ha az igen hullámozó nyelvi jogi és nyelvpolitikai helyzetről közel annyi és olyan színvonalú tanulmányt olvashatnánk, mint amennyit és amilyet olvashatunk a kárpátaljai szerzőktől. A hiányt csak kicsit enyhíti Sándor Eleonóra tanulmánya (A Velencei Bizottság a kisebbségi törvénytervezetekről, 2011/2), ez valójában föl hívja a figyelmet erre az ürre.

Végül: keveslem az angol nyelvű nyelvészeti cikkeket, s nem tudom, van-e elég szlovák nyelvű cikk. Lehetne több ismertetés szlovák, cseh és ukrán nyelvészeti munkákról – annál is inkább, mert a magyarországi folyóiratokból ezek hiányoznak.

3. Tóth Károly vághosszúfalusi kutatása

Virtigli magyar nyelvésznek is becsületére vált volna, válna ma is, amit Tóth Karcsi szülőfalujában kikutatott, majd a *Szemle* 3. évfolyamában publikált is (Tóth 2001).

A 2000. évben Karcsi felfoghatatlan eseményeket tapasztalt saját szülőfalujában. Vághosszúfalu ekkor nem volt kiszolgáltatva a hatalom kénye-kedvének – eltekintve a tágabb szlovákiai környezettől. A vizsgálatot megelőző évtizedben a falu önkormányzata csupa magyar nemzetiségű tagból állt, újjáalakult a magyar iskola, magyar papja volt a híveknek, s mégis – elkezdődött a természetes asszimiláció, egyesek szerint föl tar-

tóztathatatlanul. A helybeliek szerint akkoriban érzékelhetően változott a falu etnikai összetétele.

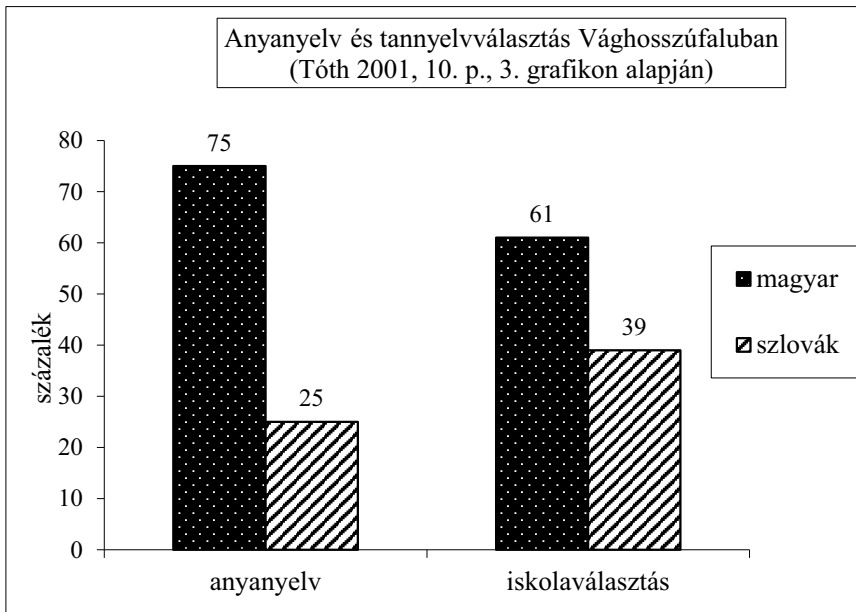
A magyar lakosság számát a 2. világháború utáni deportálás és lakosságcsere nem érintette, mert az egész falu reszlovakizált. Volt a falunak magyar és szlovák iskola és magyar óvodája is. Ami ezek után szinte hihetetlennek tűnt, az a következő:

„A szülők kérésére 2000. szeptembertől az addigi magyar óvodában szlovák nyelvű osztály nyílt, amire eddig nem volt példa. Mindez annak ellenére történt, hogy a szlovák pártok és szervezetek jelenléte a faluban elenyészőnek mondható. Igaz, ugyanebben az időszakban a magyar szervezetek, főleg a kulturális szervezetek aktivitása is szinte a nullával volt egyenlő.”

(Tóth 2001, 8. p.)

A község 883 lakosának 75%-a magyar, 25%-a szlovák volt. A magyar anyanyelvű lakosság előregedőben volt, miközben a szlovák anyanyelvű szülők aránya jelentős volt, a szlovák anyanyelvű iskolások aránya pedig magas. Az iskolaválasztás arányai a szlovák felé billentek, lásd az 1. ábrát. (Nyilvánvaló, hogy ha a magyarok és a szlovákok életkori megoszlása azonos, s ha a magyar nők és a szlovák nők termékenysége azonos, s ha mindkét nemzet[iség] a gyermekek anyanyelvével azonos tannyelvű iskolába írta gyermekeit, akkor azt kell várnunk, hogy az iskolába kerülő gyermekek 75%-a magyar tannyelvű, 25%-a pedig szlovák tannyelvű iskolába kerüljön.)

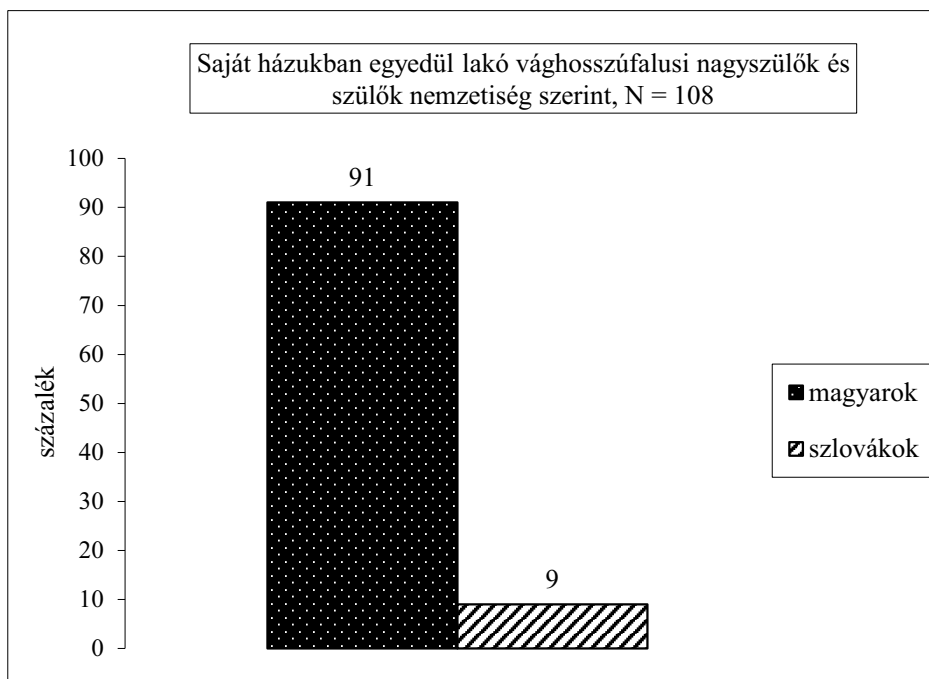
1. ábra. Vághosszúfalú lakosainak anyanyelve és tannyelvválasztása (forrás: Tóth 2001)

Az 1980-as években még elképzelhetetlen volt, hogy egy szlovák anyanyelvű menyecske vagy más betelepülő ne tanult volna meg azonnal magyarul. Húsz évvel később a helyzet gyökeresen megváltozott: a magyar elsajátítása megszűnt követelmény lenni, s immár a magyar családba bekerülő szlovák lányhoz igazodott a család nyelvhasználata.

Az etnikai átalakulás magyarázatát Tóth Károly akkor találta meg, amikor a falu minden egyes háztartását tüzetes vizsgálatnak vetette alá. Kiderült, hogy a lakott házak 39%-át csak szülők és nagyszülők lakták, leszármazottaik nélkül, s az ő többségük is nagyszülő. A község telkeinek s házainak jelentős részét árulták. Az etnikai peremvidéken fekvő Vághosszúfalu számára ez azért volt fenyegető, mert a közeli fejlődő s gazdag város, Vágsellye szlovák többségű, s terjeszkedésének egyik iránya éppen Vághosszúfalu volt. A 2. ábra azokat a házakat mutatja a tulajdonosok nemzetisége szerint, amelyekben egyedül laktak nagyszülők vagy szülők.

2. ábra. Saját házukban egyedül lakó nagyszülők és szülők nemzetisége szerint (forrás: Tóth 2001, 13. p.)

Jól látszik a hatalmas aránytalanság: az egyedül lakó idős magyarok tízszer annyian voltak, mint az egyedül lakó idős szlovákok. És itt most óhatatlanul belépnek a piaci tényezők. Az idős emberek előbb-utóbb meghalnak (a magyarok is, hisz még ők sem élnek örökké), utódaik pedig eladják a házaikat – azoknak, akik a legjobb árat kínálják, s ők

tipikusan a tehetős vágsellyei szlovákok. Itt tehát spontán piaci folyamatok indították be a falu nyelvcserejét, nem a hegemon nemzetállam kisebbséget elnyomó politikája. Ezért volt, hogy 2001-ben már nagyobb arányban választották a szlovák nyelvű oktatást a faluban, mint azt a falu nyelvhasználata indokolta volna. S ezért mondta Tóth Károly (2001, 17. p), hogy „nem elég csupán az erőszakos asszimiláció ellen küzdeni. A hatékony kisebbségvédelemnek a természetes asszimilációs folyamatok megfékezésére, illetve megállítására (is) kell irányulnia.”

Ennek a tanulmánynak két nagy értéke is van. Egyrészt: pár évvel a mečiarri rémálom után bemutatta, hogy van spontán asszimiláció is, amit piaci folyamatok mozgatnak. Az asszimiláció, ha erőszak nélkül történik – emberi jog. A kieroszakolt asszimiláció viszont emberi jogsértés (lásd Skutnabb-Kangas, 2000). A másik nagy érdeme ennek a tanulmánynak az, hogy egyetlen faluban lejátszódó folyamatokat mutat be, azokat viszont hiánytalanul. Ezt akkor tudhatjuk értékelni, ha tudjuk, hogy Gál Zsuzsa szerint „falunként történik a nyelvcsere” (lásd lentebb az 5. részben).

4. Lanstyák István sikeresen fölkavarja az állóvizet

A Debrecenben magyar–angol szakos tanári diplomát szerző Lanstyák, miután elkezdte olvasni a nyugati, főleg angolszász szociolingvisztikai szakirodalmat, két „harcot” is elindított a szlovákiai és a Kárpát-medencei magyar nyelvészetben. Az egyik küzdelem arról szólt, hogy a magyar nem Budapest-központú, hanem pluricentrikus, többközpontú nyelv (lásd Clyne 1992 és Lanstyák 1995). Ebből aztán óriási, évtizedes hadd-elhadd támadt (lásd Kontra–Saly szerk. 1998), és sok időbe telt, amíg a magyar nyelvészek megértették, hogy a magyar nyelv többközpontúsága nem idegen ármány, hanem realitás, aminek elismerése és felismerése mindannyiunk érdeke (lásd Szilágyi 2008). Lanstyák ezzel egy akkor 75 éves, Trianontól datálódó tabut sértett meg.

A másik tabusértése legalább akkora szentségtörés volt, mint az előbbi, de ez a tabu jóval régebbi időkre nyúlik vissza. A magyar nyelvhelyességről van szó, arról az évszázados vakhitről, hogy van „helyes” magyar beszéd és „helytelen”, és hogy mi helyes vagy helytelen a magyarok beszédében, azt nem a magyarok, hanem kizárólag a nyelvészek tudják, ők és csak ők állapíthatják meg. A magyar nyelvhelyesség szent és sérthetetlen, aki ezzel nem ért egyet, aki ezt tagadja, az a nemzetnek rosszat akar, nem is lehet igazi nyelvész. Mert hát az igazi nyelvész persze nyelvművelő is. A nyelvművelő pedig purista is, ahol tudja, irtja az idegen szavakat, s tudtára is adja a „helytelenül” beszélőknek, hogy nem tartoznak az igazi magyarok közé.

A szociolingvisztikában tájékozódó Lanstyák hamar meglátta ennek a nyelvművelői hagyománynak a sebezhető részeit: egyrészt nyelvészeti, szaktudományos problémák és leírási hiányosságok terhelték, másrészt a nyelvművelői gyakorlat, s ennek következtében az iskolai anyanyelvi nevelés a magyarok nagy részét stigmatizálta és nyelvhasználatukban elbizonytalanította. Lanstyák egyik első cikkének, ami az *Irodalmi*

Szemlében jelent meg 1990-ben, már a címe is szentségtörés volt: Kétnyelvűség és nemzeti megmaradás.

Lanstyáknak egy kétrészes, terjedelmes tanulmánya jelent meg a *Fórum Társadalomtudományi Szemlében* 2003–2004-ben, aminek hosszú címe van, de érdemes szó szerint idézni: Helyi „értékes” nyelvváltozatok, „tisztos” idegen szavak, „visz-szás” jelentések, „agresszív” rövidítések, „kevercs” nyelv és társaik. Válogatás a nyelv-művelői csacskaságok gazdag tárházából.

Példatárát Lanstyák az *Édes Anyanyelvünk* c. magyarországi nyelv-művelő lapból gyűjtötte ki, amit akkoriban is támogatott a Magyar Tudományos Akadémia,¹ néhány minisztérium és egyéb közhasznú szervezetek. Az idézett „csacskaságok” szerzői általában laikusok, mozgalmi nyelv-művelők voltak, de a lapot három céhbéli nyelvész szerkesztette. Érdemes idézni Lanstyák „önigazoló” magyarázatát (2003, 70. p.):

„Az idézett állítások, vélemények nem egyszerűen azért kerültek be a gyűjteményembe, mert nem értek velük egyet, hanem azért, mert ma már nem tartoznak a tudományosan is elfogadható nézetek közé: egy részük nyelvi mítosz, más részük nyelvi babona, harmadik részük pedig egyszerűen butaság.”

Ezek után István 75 megszámozott csacskaságot mutat be, mivel tanulmányát az akkor 75 éves Zeman Lászlónak ajánlotta születésnapi ajándékként. Ezek közül most egyet se fogok felidézni, de mindenkinek ajánlom a tanulmány elolvasását vagy újból-olvasását, akit érdekelnek nyelvhelyességi és nyelvi ismeretterjesztési kérdéseink. Aki elolvassa ezt a szöveget, sokat fog tanulni belőle, de jól is fog szórakozni. Íme két idézet:

„Az, hogy a nyelv-művelés nem alkalmas a magyar nyelv »megvédésére« a határokon túl vagy a kibővült Európai Unióban, nem fogyatékosága, amiképpen a mákdarálóknak sem fogyatékosága, hogy nem lehet vele zoknit stoppolni. Nem arra való. A fogyatékoságot nem a nyelv-művelésben kell keresni, hanem azokban a hivatásos és laikus nyelv-művelőkben, akik a nyelv-művelést nem arra használják, amire való.”

(Lanstyák 2003, 79. p.)

„Az *Édes Anyanyelvünk*-et a laikusok számára ajánlani ugyanaz, mint megevésre ajánlani az olyan gulyást, amely őz- és marhahúsból készült, s amelyben csak a marhahús romlott, az őzhús nem.”

(Lanstyák 2004, 69. p.)

1 A Magyar Tudományos Akadémia nyelv-művelő, nyelvvédő tevékenysége az 1950-es évektől máig változó színvonalú, meghirdetett céljaival sokszor ellentétes, nemritkán társadalmilag káros is. Szerencsénkre, és Lanstyák István szerencséjére, ugyanez az intézmény néha hasznos tevékenységet is kifejt: például Lanstyák e kétrészes tanulmányát többek közt az MTA Domus Kuratóriumának támogatásával készítette.

Lanstyák itt említett tanulmányainak, véleményem szerint, óriási jelentősége van a rendszerváltások utáni magyar nyelvészetben. Említhetném még kitűnő nyelvi ideológiai munkáit (pl. 2017) vagy a bibliafordításokat elemző tanulmányait (pl. 2013) is – de idő híján nem teszem. Mindenesetre, ha valamikor készül majd egy jó magyar nyelvtudomány-történet, abban Lanstyák munkásságát oldalakon át fogják méltatni, s ennek a munkásságnak nem kis része épp a *Szemle*ben jelent meg.

5. Tudomány és politika, tudósok és politikusok

Arról a kérdésről, hogy dolga-e a magyar társadalomtudósoknak, köztük a szociolingvistáknak, tanácsokat adni a magyar politikusoknak, eltérőek a vélemények. A szociológus Papp Z. Attila például nemrég ezt mondta: „Kutatóként nem megváltani akarom a kisebbségi társadalmat, hanem megérteni.” (Csanda idézi Filep Tamás Gusztáv könyvéből, 2021, 176. p.) A szociolingvisták közül sokan ennél jóval továbbmennek, például Mary Bucholtz (2024) a Heltai János és Tarsoly Eszter szerkesztette *Translanguaging for equal opportunities: Speaking Romani at school* c. könyv ismertetésében a társadalmi igazságosság előmozdításának fontosságát hangsúlyozza a kutatásokban.

Tíz évvel ezelőtt, a nyitrai 18. élőnyelvi konferencián készítettem egy interjút Gál Zsuzsával (lásd: Interjú Susan Gallal), ebből idézek most egy részt (az átiratot Sebők Szilárd készítette):

„KM: Gál Zsuzsával beszélgetünk, a Chicagói Egyetem (University of Chicago) nyelvész és antropológus professzorával, akinek az első könyve őt mindjárt világhírrév tette, és így aztán minket, magyarokat is. Az első könyvét a felsőőri nyelvcsereéről írta, Burgenlandban van Felsőőr. Ennek a terepmunkája 1974-ben volt, tehát pont negyven évvel ezelőtt, és öt évvel később, 1979-ben jelent meg a könyv.

[...]

No, jöjjön egy másfajta kérdés. Gál Zsuzsa a nyelvcsere egyik, ha nem az első szakembere. Ezt tudni lehet róla, most már harmincöt éve biztosan. Elég sokat forog a világban, de Magyarországon se ritkán fordul meg. Elég sok egyetemi, tanári, és más ilyen entellektüel barátja van. Még azt se zárom ki, hogy már látott magyar politikusot is – nem csak televízióban – életében. A magyar politikusok manapság különösen sokat beszélnek a nemzet elporladásáról, a nyelvcsere kártékony voltáról, és sok egyéb negatív vagy annak vélt dologról. Ezt nyugodtan mondhatjuk a szlovákiai magyar politikusokról épp úgy, mint a magyarországiakról vagy az erdélyiekről. Szóval sok politikusi közbeszéd van ilyen nyelvcserevel kapcsolatos ügyekről is. Azt kérdezem, hogy ha kérne tőled egy magyar politikus tanácsot, hogy azon a vidéken, ahol ő úgy gondolja, hogy lassítani kéne vagy meg kéne állítani a nyelvcserét, akkor adná neki tanácsot?

GZs: Visszakérdezek: magyar politikusról van itt szó, aki magyar nyelvcsereét akar megállítani? Mondjuk, a határon túli magyaroknál a nyelvcsereét?

KM: Igen.

GZs: Őszintén mondva, én nem adnék tanácsot. És azért nem, mert – mint elhangzott tegnap is, azt hiszem –, ezek helyi dolgok. Szóval lehet mondani általánosítást is róluk, mint ahogy most az előbb mondtunk, de nagyon fontos ismerni a helyi helyzetet. Falunként történik a nyelvcseré, és általános tanácsot adni... Én magam ilyeneket nem csinállok.

KM: Jó. Azért azt is megkérdezem most már, hogy előfordult, hogy esetleg valaki – magyar politikus – ilyen ügyben téged megkérdezett?

GZs: A világon senki, soha. Ezt érdemes hangsúlyozni, mert az más dolog, ha én azt mondom, hogy »ha akarjuk tudni, hogy ott mi történik, küldjünk el egy hallgatót, küldjünk el egy fiatal kutatót, nézzük meg, hogy ott miről van szó.« Mert – mint ahogy azt előbb elmondtuk – nagyon fontos tudni, hogy hogyan értékeli a nyelvet az ott lévő emberek. Ezt nem lehet előre tudni, mert nagyon sok minden közbejátszik. Ha megtudjuk, hogy hogyan értékeli és mit látnak a legfontosabb dolgoknak, akkor lehet valamit csinálni. Persze, hogy lehet. Mint Felsőőrött is lehetett volna, vagy talán még most is lehet. De! Köszönöm, hogy megkérdezted. Hangsúlyozom: a világon senki, sohase fordult énhozzám – nem mintha lett volna valami általános tanácsom neki. Jó, nagyon jó kérdés...”

És még röviden elmesélek valamit, amiben a *Fórum Szemlé*nek is komoly szerepe volt. A magyarországi cigányokat sújtó nyelvi genocídiumról 1998-tól 2021-ig majd egy tucat tanulmányt és cikket publikáltam a *Kritikában*, az *Élet és Irodalomban* és más helyeken. Azonban huszonnégy év alatt sem tudtam elérni, hogy a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) szüntesse meg a népszámlálási kérdőíveiben a nyelvi genocídiumot okozó *anyanyelve: cigány (romani, beás)* kérdést. És akkor a *Szemlé*ben közöltem Megjegyzések az anyanyelv fogalmáról c. cikkemet (Kontra 2021), amit elküldtem Tóth Pál Péter barátomnak is, a KSH nyugalmazott demográfusának. Pali továbbküldte cikkemet egy kollégájának, aki értelmes ember lehet, mert megígérte, hogy megváltoztatják a kérdést. És tényleg, a 2022-es kérdőívben már két külön nyelv volt a romani és a beás,² így:

13.1. Mi az anyanyelve?

Erre a kérdésre a válaszadás önkéntes. A válaszadással hozzájárul adatai kezeléséhez. Két választ is megjelölhet.

- ☐ magyar
- ☐ bolgár
- ☐ **cigány – romani (pl. lovári)** – kiemelés tőlem, K.M.
- ☐ **cigány – beás** – itt is, K.M.
- ☐ görög
- [...]

2 Ez két különböző nyelvcsaládba tartozó nyelv, beszélői nem értik meg egymást, miként például a szlovákok nem értik meg a románokat és viszont.

Mindez azonban csak félsiker, mert ma sem tudhatjuk meg, hányan mondták, hogy romani az anyanyelvük, s hányan, hogy beás, mivel a KSH az összesített adataiban ezt közölte:

1.1.6.1 A népesség anyanyelv, nemzetiség és nemek szerint							
Anyanyelv, nemzetiség	Anyanyelv						
	1930	1970	1980	1990	2001	2011	2022
Férfi							
Magyar	3 925 780	4 923 857	5 130 958	4 915 661	4 528 028	3 967 620	3 952 113
Hazai nemzetiségek							
Bolgár	2 429	..	..	751	651	1 377	1 257
Cigány (Romani, Beás)	3 852	16 996	13 826	23 945	24 191	27 804	12 255
Görög	58	..	..	833	984	902	945

Elmondhatjuk tehát, hogy a KSH-nak ma is nehezebb esik a magyarországi nyelvi genocídium megszüntetése, de negyed század után legalább elindultak az úton – köszönet ezért a *Fórum Szemlé*nek.

6. Ismeretterjesztés

A *Szemlét* a Fórum Intézet adja ki, és az Intézettől nem idegen a tudományos ismeretterjesztés sem. Csak a nyelvészetnél maradva, a Magyarok Szlovákiában könyvsorozat VII. kötete (*Nyelv*, szerk. Szabó Mihály és Lanstyák, 2011) vagy a Horony–Orosz–Szalay-féle *A hely nevei, a nyelv helyei* (2012) elsőrangú tudományos értékeik mellett kiváló ismeretterjesztő művek is.

2017-ben a pozsonyi Pátria Rádióban kezdődött Hizsniai Tóth Ildikó és Kerényi György A Jaffás és a Kofolás című műsorsorozata a magyar nyelvről, a szlovákiai magyarok nyelvhasználatáról és sok más, ide tartozó kérdéssről. Egy-egy adásban a műsorvezetők mindig hús-vér embereket s néha nyelvészeket interjúvoltak meg, Mátyusföldtől Pozsonyon át Budapestig. Nem „osztották az észt”, hanem bemutatták a normális emberek világát. 2022-ben aztán Hizsniai Tóth Ildikó megjelentette a rádióadásokból készített *Nekem mondd? Jaffás és Kofolás beszélgetései a magyar nyelvről* című könyvet, aminek akkor 18 euró, illetve 7000 forint volt az ára. Ha a Fórum Intézet valahogy megszervezné, elérné, hogy ez a könyv eljusson minden szlovákiai magyar iskolába, sőt: minden Kárpát-medencei magyar iskolába, akkor nagymértékben hozzájárulna ahhoz, hogy elkezdődjön valami értelmes, sosem volt diskurzus a magyar nyelvről, nemzetről, identitásról s hasonló fennkölt dolgokról.

Irodalom

- Bucholtz, Mary 2024. János Imre Heltai & Eszter Tarsoly (eds.), *Translanguaging for equal opportunities: Speaking Romani at school*. Berlin: De Gruyter Mouton, 2023. (Book review) *Language in Society* Published online 2024:1–4.
doi: 10.1017/S0047404524000137
- Clyne, Michael G., ed., 1992. *Pluricentric Languages: Differing Norms in Different Nations*. Berlin: Walter de Gruyter.
- Csanda Gábor 2021. Filep Tamás Gusztáv: „Azt hittem egykor, hogy csapatmunkában veszek részt”. Beszélgetések kisebbségkutatókkal. Kolozsvár, Kriterion, 2019. *Fórum Társadalomtudományi Szemle*, 23. évf. 1.sz. 176–179. p. (Könyvismertetés)
- Hizsnayai Tóth Ildikó 2022. *Nekem mondd? – Jaffás és Kofolás beszélgetései a magyar nyelvről*. Dunaszerdahely, Nap Kiadó.
- Horony Ákos–Orosz Örs–Szalay Zoltán 2012. *A hely nevei, a nyelv helyei. A kisebbségi nyelvi jogok története Szlovákiában 1918–2012*. Somorja, Fórum Kisebbségkutató Intézet. /Jelek a térben, 4./
- Interjú Susan Gallal, a University of Chicago professzorával, készítette: Kontra Miklós. In Susan Gal: *A nyelv politikája: nyelvi antropológiai tanulmányok*, 335–347. p. Szerkesztette Vančo Ildikó és Kozmács István. Nyitra, Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Kara, 2018. A videointerjú szövegét lejegyezte: Sebők Szilárd. A beszélgetés megtekinthető a következő linken: www.youtube.com/watch?v=0hHCObfRSNA
- Kontra Miklós 1998. Jog, oktatás, nyelvészet és nyelvművelés. *Kritika*, 27. évf. 1. sz. 20–22. p.
- Kontra, Miklós 1999. *The sociolinguistics of Hungarian outside Hungary*. Budapest, Open Society Institute. https://scholar.google.hu/scholar?q=The+sociolinguistics+of+Hungarian+outside+Hungary&hl=hu&as_sdt=0&as_vis=1&oi=scholar
- Kontra Miklós 2016/2019. Újabb nyelvi genocídium. *Élet és Irodalom*, 60. évf. 47. sz. (2016. november 25.) 4. p.; Kontra: *Felelős nyelvészet*, 102–106. p.
- Kontra Miklós 2019. *Felelős nyelvészet*. Budapest, Gondolat Kiadó. <https://mek.oszk.hu/22400/22434/22434.pdf>
- Kontra Miklós 2021. Megjegyzések az anyanyelv fogalmáról. *Fórum Társadalomtudományi Szemle*, 23. évf. 1. sz. 23–30. p. http://real-j.mtak.hu/21055/1/FTSz_2021_23_1_.pdf
- Kontra Miklós 2022a. Magyar élőnyelvi kutatások a Kárpát-medencében, 1985–2021. *Fórum Társadalomtudományi Szemle*, 24. évf. 1. sz. 3–15. p. <https://forumszemle.eu/2022/04/19/magyar-elonyelvi-kutatasok-a-karpat-medenceben-1985-2021/>
- Kontra Miklós 2022b. Hungarian Sociolinguistics in the Carpathian Basin, 1985–2022. *Hungarian Studies Yearbook* 4, 33–65. p. <https://sciendo.com/it/article/10.2478/hsy-2022-0003>
- Kontra Miklós szerk. 1991. *Tanulmányok a határainkon túli kétnyelvűségről*. Budapest, Magyar-ságkutató Intézet.
- Kontra Miklós–Saly Noémi szerk. 1998. *Nyelvmentés vagy nyelvárulás? Vita a határon túli magyar nyelvhasználatról*. Budapest, Osiris Kiadó.
- KSH 2022 népszámlálás kérdőív. https://nepszamlalas2022.ksh.hu/media/KSH_nepszamlalas_2022_kerdoivminta.pdf

- Lanstyák István 1990. Kétnyelvűség és nemzeti megmaradás. *Irodalmi Szemle*, 33. évf. 5. sz. 450–456. p.
- Lanstyák István 1991. A szlovák nyelv árnyékában (A magyar nyelv helyzete Csehszlovákiában 1918–1991). In Kontra Miklós (szerk.): *Tanulmányok a határainkon túli kétnyelvűségről*. Budapest, Magyarságkutató Intézet, 11–72. p.
- Lanstyák István 1995. A magyar nyelv központjai. *Magyar Tudomány*, 102. kötet 10. sz. 1170–1185. p.
- Lanstyák István 2000. *A magyar nyelv Szlovákiában*. (A magyar nyelv a Kárpát-medencében a 20. század végén, III. kötet) Budapest–Pozsony: Osiris Kiadó–Kalligram Könyvkiadó–MTA Kisebbségkutató Műhely.
- Lanstyák István 2003–2004. Helyi „értékes” nyelvváltozatok, „tisztos” idegen szavak, „visszás” jelentések, „agresszív” rövidítések, „kevercs” nyelv és társaik: Válogatás a nyelvvelő csacschaságok gazdag tárházából, I. és II. rész. *Fórum Társadalomtudományi Szemle*, 21. évf. 4. sz. 69–98. p. és 22. évf. 1. sz. 51–76. p.
- Lanstyák István 2013. A Károli-biblia 20. és 21. századi revízióinak néhány kérdéséről. *Fórum Társadalomtudományi Szemle*, 15. évf. 2. sz. 3–34. p.
- Lanstyák István 2017. *Nyelvi ideológiák (általános tudnivalók és fogalomtár)*. https://web.uni-deb.hu/~tkis/li_nyelvideologiai_fogalomtar2.pdf
- Skutnabb-Kangas, Tove 2000. *Linguistic Genocide in Education – or World-wide Diversity and Human Rights?* Mahwah, N. J., Lawrence Erlbaum.
- Szabó Mihály Gizella–Lanstyák István (szerk.) 2011. *Nyelv* (Magyarok Szlovákiában VII. kötet). Somorja, Fórum Kisebbségkutató Intézet.
- Szilágyi N. Sándor 2008. A magyar nyelv a Magyarországgal szomszédos országokban. In Fedinec Csilla (szerk.): *Értékek, dimenziók a magyarságkutatásban*. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság, 105–117. p.
- Tóth Károly 2001. Egy falu az etnikai peremvidéken: Vághosszúfalu. *Fórum Társadalomtudományi Szemle*, 3. évf. 3. sz. 3–20. p.

MIKLÓS KONTRA

THE ROLE OF FÓRUM TÁRSADALOMTUDOMÁNYI SZEMLE IN HUNGARIAN LINGUISTICS

In the past quarter-century, the Slovakian-Hungarian social sciences review has become a major forum of publication for—among other fields—linguistics. It has covered a considerably wider range of topics than the linguistics journals published in Hungary. The work of two authors is discussed in some detail. Károly Tóth's study on language shift in Vághosszúfalu (Dlhá nad Váhom) is a unique and exemplary analysis of the natural assimilation of Hungarians in a village (not caused by state violence but the economic power of Slovaks living in the nearby town of Šaľa). István Lanstyák was the first linguist to describe Hungarian as a pluricentric language (1995). He also published a detailed critique of Hungarian language cultivation (2003–2004), exposing its linguistically erroneous and outdated bases, and the social harm it causes. Finally, in the section "Scholars and politicians", Kontra cites Susan Gal (USA), who discusses how she would be willing to give advice to Hungarian politicians wishing to slow down or halt Hungarian language shift in the countries adjacent to Hungary—but none of them has ever turned to her for advice.